

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

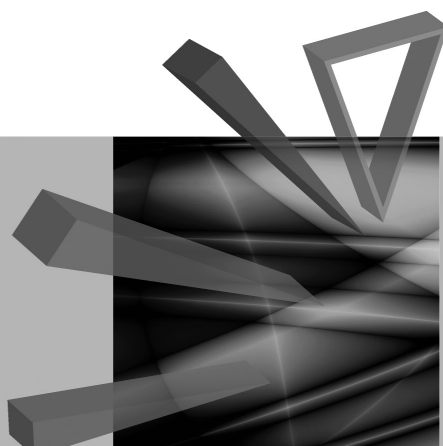
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

267

Handel i inwestycje w semiglobalnym otoczeniu

Tom 2



Redaktorzy naukowi

**Jan Rymarczyk, Małgorzata Domiter,
Wawrzyniec Michalczyk**



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Jarosław Kundera, Leon Olszewski, Zdzisław Puślecki,
Kazimierz Starzyk, Krystyna Żołądkiewicz

Redaktorzy Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska, Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-235-2 (całość)

ISBN 978-83-7695-243-7 t. 2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Piotr Liszek: Polski handel zagraniczny gazem płynnym w latach 2004-2011	9
Marek Maciejewski: Otwartość polskiej gospodarki w warunkach liberalizacji przepływów kapitałowych	19
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Obsługa logistyczna sektora handlu	30
Dominika Malchar-Michalska: Wpływ kryzysu żywnościowego na wykorzystanie ograniczeń eksportowych w handlu międzynarodowym surowcami rolnymi	39
Jakub Marszałek: Związki rynkowej wyceny akcji i obligacji zamiennych na akcje – analiza sektorowa na giełdzie papierów wartościowych w Tel Awiwie	49
Grzegorz Mazur: Powszechny system preferencji celnych UE – w kierunku nowych rozwiązań	60
Jakub Mazurek: Międzynarodowa strategia spekulacyjna Carry Trade. Sprzeczność z teorią nieobciążonego parytetu stóp procentowych i ryzyko kryzysu walutowego jako determinanta ponadprzeciętnej stopy zwrotu ...	72
Bartosz Michalski: Międzynarodowa konkurencyjność polskiej gospodarki w perspektywie koncepcji <i>soft power</i>	83
Ewa Mińska-Struzik: Konkurencyjność polskiego eksportu produktów wysokiej techniki	95
Edward Molendowski: Główne tendencje w handlu zagranicznym Nowych Państw Członkowskich (UE-10) wynikające z akcesji do UE	106
Barbara Mróz-Gorgoń: Procesy globalizacji i ich wpływ na zarządzanie marką sieci franczyzowych	122
Wanda Nowara: Cechy filii zagranicznej jako determinanty jej dezinvestycji	132
Anna Odrobina: Korporacje transnarodowe a globalna działalność badawczo-rozwojowa	144
Monika Paradowska: Problemy zrównoważonego rozwoju transportu w kontekście międzynarodowego handlu i inwestycji	155
Paweł Pasierbiak: Powiązania inwestycyjne między Japonią i Koreą Południową	168
Iwona Pawlas: Relacje handlowe Polski z wybranymi krajami Unii Europejskiej w okresie niestabilności gospodarczej	179
Bożena Pera: Wymiana handlowa krajów Unii Europejskiej a globalny kryzys finansowy	191

Katarzyna Puchalska: Korporacje transnarodowe i ich znaczenie we współczesnej gospodarce światowej	203
Łukasz Puślecki: Zarządzanie aliansami na podstawie wyników najnowszych badań.....	213
Denisa Repková: Financing financial crisis in banking sector.....	225
Magdalena Rosińska-Bukowska: Korporacje transnarodowe wobec wyzwań semiglobalnego otoczenia	231
Jerzy Rymarczyk: Wpływ globalnego kryzysu finansowego na zadłużenie krajów strefy euro	241
Iwona Sobol: Analiza instrumentów pochodnych z perspektywy finansów islamskich	252
Tadeusz Sporek: Konkurencyjność rozwoju gospodarki w procesie globalnej konkurencji i internacjonalizacji.....	262
Magdalena Kinga Stawicka: Handel zagraniczny a bezpośrednie inwestycje zagraniczne – zjawiska komplementarne czy substytucyjne w gospodarce polskiej?.....	269
Krzysztof Szaflarski, Anna Sobczyk-Kolbuch: Wpływ procesów globalizacyjnych na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw w aglomeracji górnośląskiej.....	278
Barbara Szymoniuk: Budowanie kapitału społecznego klastrów w semiglobalnym otoczeniu	289
Alina Szypulewska-Porczyńska: Stan i tendencje rozwoju handlu w ramach rynku wewnętrznego usług Unii Europejskiej.....	298
Marek Wróblewski: Międzynarodowy Fundusz Walutowy wobec kryzysu finansowego w Europie	307
Waldemar Zadworny: Analiza postaw przedsiębiorczych w sektorze MŚP na Podkarpaciu (w świetle wyników badań ankietowych).....	318
Dominika Zenka-Podlaszewska: Zyski jako determinanta inwestycji w teorii ekonomii.....	331
Wojciech Zysk: Działalność eksportowa spółek z udziałem zagranicznym w Polsce w latach 2004-2010	342

Summaries

Piotr Liszek: Polish foreign trade of liquefied petroleum gas in the years 2004-2011	18
Marek Maciejewski: Openness of Polish economy in terms of capital account liberalization	29
Justyna Majchrzak-Lepczyk: Logistic service for trade sector.....	38
Dominika Malchar-Michalska: The impact of the food crisis on the implementation of agricultural export restrictions in the world agricultural trade	48

Jakub Marszałek: Shares and convertible bonds market valuation relation – sector analysis on the Tel Aviv Stock Exchange.....	59
Grzegorz Mazur: Generalised system of customs preferences of the European Union – towards new regulations	70
Jakub Mazurek: Carry Trade – international speculative strategy. Contraction with uncovered interest rate parity and currency crash risk as a determinant of excessive rate of returns	82
Bartosz Michalski: International competitiveness of Polish economy in the perspective of the soft-power concept	94
Ewa Mińska-Struzik: Competitiveness of Poland’s high-tech exports	105
Edward Molendowski: Main trends in foreign trade of New Member States (EU-10) resulting from the accession to the EU.....	121
Barbara Mróz-Gorgoń: Globalization processes and their influence on franchise chain brand management	131
Wanda Nowara: Characteristics of foreign subsidiaries as determinants of its divestment.....	143
Anna Odrobina: Transnational Corporations and global research and development activities.....	154
Monika Paradowska: Problems of sustainable transport development in the context of international trade and investments	167
Paweł Pasierbiak: Investment ties between Japan and the Republic of Korea.....	178
Iwona Pawlas: Trade relations between Poland and chosen EU member economies at the time of economic instability	190
Bożena Pera: European Union trade and global financial crisis	202
Katarzyna Puchalska: Transnational Corporations and their role in contemporary world economy	212
Łukasz Puślecki: Alliance management on the basis of results of recent studies.....	224
Denisa Repková: Finansowanie kryzysu w sektorze bankowym.....	230
Magdalena Rosińska-Bukowska: Transnational Corporations in the Face of semi-global environment challenges	240
Jerzy Rymarczyk: Impact of the total financial crisis on the debts of the euro zone countries	251
Iwona Sobol: Analysis of derivatives from the perspective of Islamic finance	261
Tadeusz Sporek: Competitiveness of the development of economy in the process of global competition and internationalization	268
Magdalena Kinga Stawicka: Foreign trade and foreign direct investments – complementary or substitutable phenomena in Polish economy?	277
Krzysztof Szaflarski, Anna Sobczyk-Kolbuch: Influence of globalisation on small and medium enterprises at Upper Silesian district	288

Barbara Szymoniuk: Building social capital of clusters in the semi-global environment	297
Alina Szypulewska-Porczyńska: State and tendencies in the development of trade within the EU internal services market.....	306
Marek Wróblewski: International Monetary Fund towards the financial crisis in Europe	317
Waldemar Zadworny: Analysis of self-starter attitude in SME'S sector in Podkarpacie region (in the light of poll results)	330
Dominika Zenka-Podlaszewska: Profits as a determinant of investment in the theory of economics.....	341
Wojciech Zysk: Export activity of companies with foreign capital share in Poland in the years 2004-2010	350

Bożena Pera

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

WYMIANA HANDLOWA KRAJÓW UNII EUROPEJSKIEJ A GLOBALNY KRYZYS FINANSOWY

Streszczenie: Kryzys finansowy zapoczątkowany w Stanach Zjednoczonych, szybko przeniknął do sfery ekonomicznej Unii Europejskiej, oddziałując na gospodarki państw członkowskich. Załamanie gospodarcze odbiło się także na stosunkach handlowych Unii Europejskiej z krajami trzecimi. Celem artykułu jest analiza wymiany handlowej krajów Unii Europejskiej w latach 2007-2011, uwzględniająca skutki wywołane recesją. W opracowaniu przedstawiono mechanizm przenoszenia globalnego kryzysu finansowego na wymianę handlową Unii Europejskiej. Przeprowadzono analizę wymiany handlowej Unii Europejskiej w latach 2007-2011, uwzględniając zarówno wewnątrzunijne obroty towarowe, jak i eksport oraz import z najważniejszymi partnerami handlowymi spoza ugrupowania.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, kryzys finansowy, handel międzynarodowy.

1. Wstęp

Kryzys finansowy, zapoczątkowany w Stanach Zjednoczonych, szybko przeniknął do realnej sfery ekonomicznej Unii Europejskiej, jednak głębokość jego oddziaływania na gospodarki państw członkowskich różniła się. Wśród krajów członkowskich Unii Europejskiej skutki kryzysu są widoczne nie tylko w skali całości ugrupowania, ale także na poziomie gospodarek krajowych, poszczególnych sektorów czy nawet gospodarstw domowych. Załamanie gospodarcze odbiło się też na stosunkach handlowych Unii Europejskiej z państwami trzecimi.

Celem artykułu jest analiza wymiany handlowej krajów Unii Europejskiej w okresie globalnego kryzysu finansowego, uwzględniająca wybrane skutki wywołane recesją.

2. Ogólna charakterystyka mechanizmu przenoszenia globalnego kryzysu finansowego na wymianę handlową Unii Europejskiej w ujęciu teoretycznym

Pierwsze skutki globalnego kryzysu finansowego, który wywarł głęboki wpływ na gospodarkę Unii Europejskiej, dały się zauważyć już jesienią 2008 r. Za szybkie przeniesienie się kryzysu ze Stanów Zjednoczonych do Unii Europejskiej i jego rozprzestrzenienie się, za pomocą efektu domina, na obszarze wspólnego rynku odpowiedzialne są głównie trzy kanały transmisji: wzajemne współzależności kapitałowe i powiązania instytucji finansowych w światowym systemie, spadek popytu konsumpcyjnego i inwestycyjnego jako skutek ograniczenia możliwości uzyskania kredytów, jak również dostępu do źródeł finansowania transakcji handlowych oraz intensywny rozwój handlu zagranicznego¹.

Stan koniunktury krajów – stanowiących centra we współczesnym świecie – o gospodarkach otwartych na globalną wymianę handlową, odgrywających w niej istotną rolę, wywiera wpływ na inne państwa i organizacje, zarówno ich aktywność na rynku wewnętrznym, jak i obejmuje stopień zaangażowania w stosunki z pozostałymi podmiotami oraz całą gospodarką światową. Pozytywnym i negatywnym impulsom przenoszenia koniunktury w skali międzynarodowej często towarzyszy pojawianie się efektów mnożnikowych, szczególnie wówczas, gdy kraje czy ich grupy charakteryzuje znaczny stopień powiązań z zagranicą, a więc eksport i import stanowi znaczny udział w ich dochodzie narodowym, oraz realizowana w nich polityka gospodarcza nie podlega deformacjom, będącym skutkami wprowadzonych ograniczeń². Choć w przypadku ostatniego kryzysu dominującym mechanizmem przenoszenia recesji w skali globalnej nie była wymiana handlowa, to jednak silne powiązania gospodarek krajów członkowskich Unii, zarówno wewnątrz ugrupowania, jak i z krajami trzecimi, przeniosły niekorzystne zjawiska na obszar jednolitego rynku, oddziałując z różną siłą na kraje członkowskie. W literaturze przedmiotu dostrzeżono relacje zachodzące pomiędzy eksportem i produktem krajowym brutto w cyklu koniunkturalnym oraz ich oddziaływanie na pozostałe gałęzie gospodarki, nazywając je mechanizmem mnożnika popytowego³. Jeśli uwzględnić w analizie stopień otwartości gospodarki – bez względu na jej wielkość – zachodzące zmia-

¹ W tym artykule rozważania dotyczące mechanizmów przenoszenia koniunktury zostały ograniczone do wymiany handlowej. Szerzej na temat mechanizmów przenoszenia kryzysu m.in.: P. Dobrzański, *Transmisja kryzysu amerykańskiego na gospodarkę europejskiej*, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/35547/009.pdf>, marzec 2012; *Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences, and Responses*, „European Economy” 2009, no. 7, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15887_en.pdf, marzec 2012.

² J. Misala, *Wymiana międzynarodowa i gospodarka światowa. Teorie i mechanizmy funkcjonowania*, SGH, Warszawa 2005, s. 253-254.

³ J. Misala (red.), *Makroekonomia gospodarki otwartej*, Wyd. Politechniki Radomskiej, Radom 2006, s. 76-77.

ny eksportu mogą pobudzać lub hamować wzrost gospodarczy. Eksport może więc stać się istotnym impulsem, sprzyjającym poprawie koniunktury, jak również osłabiającym recesję przy stagnacji pozostałych składników popytu efektywnego, czyli inwestycji i konsumpcji. Spadek eksportu może natomiast osłabiać koniunkturę, a nawet hamować wzrost gospodarczy (produkcję, dochody, konsumpcję)⁴. Ponadto skutkiem kryzysu może być odpływ kapitału zagranicznego do kraju macierzystego, ograniczanie produkcji w zakładach powstałych na obszarach krajów współpracujących ze sobą, a w konsekwencji również spadek importu surowców i komponentów potrzebnych do produkcji, a także eksportu towarów wytworzonych.

Kraje, które są zależne od eksportu i mają nadwyżkę na rachunku bieżącym, są bardziej narażone na ostre kurczenie się handlu światowego. Spadek globalnego popytu przyczynił się nie tylko do ograniczenia zapotrzebowania na importowane dobra finalne, ale w konsekwencji obniżył wielkość nabywanych surowców, materiałów, części, komponentów wykorzystywanych do ich wytworzenia. Obniżenie importu wpływa na spadek eksportu krajów silnie powiązanych z gospodarką światową, a ten z kolei często powoduje spadek tempa wzrostu gospodarczego.

Załamanie i pogorszenie koniunktury gospodarczej powoduje także intensyfikację działań podejmowanych przez państwa na rzecz wprowadzenia środków ograniczających nie tylko wymianę handlową, ale i dostęp do rynków wewnętrznych. Według literatury przedmiotu tendencje protekcyjnistyczne nasilają się głównie w okresach recesji i załamania gospodarczego. Ograniczenie popytu przyczynia się przede wszystkim do spadku produkcji, czego skutkiem jest wzrost bezrobocia, stąd celem wprowadzonych środków protekcyjnistycznych i dyskryminacyjnych staje się ochrona rynku krajowego⁵.

Zaprezentowane najważniejsze mechanizmy przenoszenia skutków globalnego kryzysu finansowego odnoszą się także do krajów Unii Europejskiej, które będą przedmiotem analizy w kolejnej części opracowania.

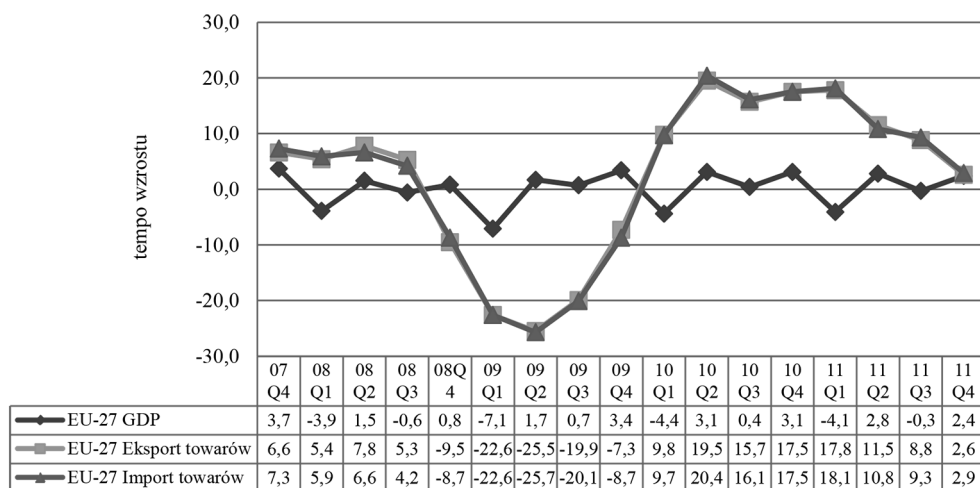
3. Wymiana handlowa krajów Unii Europejskiej w okresie globalnego kryzysu finansowego

Kryzys finansowy wywarł wpływ na strumienie wymiany handlowej Unii Europejskiej. Pierwsze negatywne skutki kryzysu widoczne już były w ostatnim kwartale 2008 r. W Unii Europejskiej, podobnie jak w handlu światowym, pogorszenie tempa wzrostu eksportu i importu w wyniku globalnej recesji wystąpiło już w ostatnim kwartale 2008 r., jednak gwałtowane załamanie miało miejsce w następnym roku.

⁴ T. Rynarzewski, A. Zielińska-Głębocka, *Międzynarodowe stosunki gospodarcze. Teoria wymiany i polityki handlu międzynarodowego*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 237-239.

⁵ Wpływ kryzysu na popyt wewnętrzny krajów strefy euro został przedstawiony m.in. przez J. Kuśpit, P. Pasierbiak, *Wpływ kryzysu na popyt wewnętrzny i handel zagraniczny*, [w:] *Gospodarka i polityka makroekonomiczna strefy Euro w latach 2008-2010. Skutki kryzysu u słabości zarządzania*, red. B. Mucha-Leszko, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011, s. 45-60.

Wskaźniki tempa wzrostu wymiany handlowej kształtowały się na znacznie niższym poziomie w porównaniu z tempem wzrostu produktu krajowego brutto. Pomimo ujemnego tempa wzrostu PKB w niektórych kwartałach 2010 i 2011 r. wartość eksportu i importu wykazywała tendencję rosnącą. W ostatnim kwartale 2011 r. tempo wzrostu wymiany handlowej było jednak bardzo niskie w porównaniu z poprzednim okresem (por. rys. 1).



Rys. 1. Wskaźniki dynamiki wymiany handlowej i produktu krajowego brutto UE-27 w latach 2007-2011 w ujęciu kwartalnym (w %, w stosunku do analogicznego okresu w poprzednim roku)

Źródło: obliczenia własne na podstawie: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database, marzec 2012.

Tabela 1. Wymiana handlowa krajów Unii Europejskiej w latach 2007-2011 (w mld EUR)

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011
Eksport ogółem	3901,3	4025,8	3295	3882,5	4375,4
dostawy wewnątrzspółnotowe	2660,4	2716,6	2196,9	2532,9	2844,0
eksport do krajów trzecich	1240,9	1309,2	1098,1	1349,6	1531,4
Import ogółem	4030,0	4209,2	3336,1	3965	4435,2
nabycie wewnątrzspółnotowe	2594,9	2642,8	2128,3	2455,9	2749,8
import z krajów trzecich	1435,1	1566,4	1207,8	1509,1	1685,4
Saldo wymiany handlowej ogółem	-128,7	-183,4	-41,1	-82,5	-59,8
Saldo wymiany wewnątrzspółnotowej	65,5	73,8	68,8	77,0	94,2
Saldo wymiany z krajami trzecimi	-194,2	-257,2	-109,7	-159,5	-154,0

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database, marzec 2012.

Załamanie wymiany handlowej krajów Unii Europejskiej wymaga bardziej dogłębnej analizy w odniesieniu nie tylko do eksportu i importu, ale także wymiany wewnętrzzwspólnotowej.

W okresie globalnej recesji gospodarczej obroty wewnętrzzunijskie stanowiły ponad 2/3 wymiany handlowej Unii Europejskiej ogółem. W ostatnim roku analizy można jednak zauważyć nieznaczne obniżenie udziału – ok. dwóch punktów procentowych w nabyciu i trzech p.p. w wewnętrzzwpólnotowych dostawach – na rzecz obrotów z krajami trzecimi. W handlu pomiędzy krajami członkowskimi Unii Europejskiej uwidoczniła się nadwyżka eksportu nad importem, która zmniejszała deficyt wymiany ogółem, wygenerowany obrotami towarowymi z krajami trzecimi. W okresie globalnego kryzysu gospodarczego wystąpiło zmniejszenie o połowę wartości deficytu handlowego (tab. 1).

Wielkość spadku nominalnej wartości eksportu i importu analizowanej grupy krajów uwidacznia tabela 2.

Tabela 2. Tempo wzrostu wymiany handlowej Unii Europejskiej w latach 2007-2011 (w %, w stosunku do roku poprzedniego)

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011
Ekspert ogółem	1,32	3,19	-18,2	17,8	12,7
dostawy wewnętrzzwpólnotowe	6,52	2,11	-19,13	15,29	12,28
ekspert do krajów trzecich	-8,72	5,50	-16,12	22,90	13,47
Import ogółem	6,82	4,44	-20,74	18,85	11,86
nabycie wewnętrzzwpólnotowe	7,23	1,84	-19,47	15,39	11,97
import z krajów trzecich	6,08	9,15	-22,89	24,94	11,68

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *International Trade Statistics 2011*, WTO, Geneva 2011, <http://www.wto.org>, marzec 2012.

W analizowanym okresie można zauważyć wpływ ochłodzenia koniunktury gospodarczej na wymianę wewnętrzzunijską w latach 2007-2008. Spadek wartości wymiany handlowej w 2009 r. stanowił około 1/5 eksportu ogółem, przy czym uwidocznił się w nieznacznie większym stopniu w wewnętrzzwpólnotowych dostawach towarów. Globalny kryzys gospodarczy w większym stopniu dotknął import towarów. Import spoza Unii Europejskiej zmalał o ponad trzy punkty procentowe w porównaniu z wartością wewnętrzzwpólnotowego nabycia towarów (tab. 2).

W dalszej części artykułu zostanie przeprowadzona analiza zmian we wzajemnej wymianie handlowej pomiędzy krajami członkowskimi Unii Europejskiej.

4. Kryzys gospodarczy a wewnętrzzunijska wymiana handlowa

Kryzys gospodarczy, którego skutki uwidoczniły się w 2009 r., nie zmienił w zasadniczy sposób kierunków wymiany handlowej pomiędzy krajami członkowskimi ugrupowania.

Analizując wielkość strumieni przepływu towarów, należy także prześledzić zmiany tempa wzrostu wymiany handlowej poszczególnych krajów członkowskich Unii Europejskich.

Tabela 3. Tempo wzrostu wewnątrzspółnotowej wymiany handlowej krajów Unii Europejskiej w okresie globalnego kryzysu finansowego⁶ (w %)

Kraje UE	Tempo wzrostu eksportu				Tempo wzrostu importu			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Austria	10,5	2,7	-20,9	16,5	8,4	3,6	-18,3	16,3
Belgia	7,2	3,1	-18,4	11,9	5,9	4,6	-19,1	14,6
Bułgaria	15,3	10,9	-16,7	25,0	35,5	11,3	-28,9	11,1
Cypr	-2,1	5,4	-21,7	16,1	14,3	13,5	-17,5	11,6
Czechy	17,7	11,2	-19,0	22,7	15,2	7,5	-20,8	21,7
Dania	0,7	5,1	-17,8	6,7	5,9	2,2	-22,4	9,7
Estonia	11,4	5,2	-23,9	33,0	12,8	-3,3	-32,8	26,0
Finlandia	6,0	-1,8	-31,7	15,6	8,0	1,4	-26,6	17,3
Francja	3,4	0,0	18,9	10,4	7,1	3,8	-16,2	12,3
Grecja	5,9	4,7	-20,5	9,4	11,2	6,1	-17,9	-12,9
Hiszpania	7,9	1,8	-14,5	10,4	10,7	-5,3	-22,7	4,2
Irlandia	2,6	-4,6	-5,3	0,3	7,3	-6,7	-26,2	3,9
Litwa	13,0	19,7	-21,8	25,8	25,7	0,0	-36,3	28,8
Luksemburg	-11,4	6,7	-13,6	6,7	-0,8	10,2	-20,9	14,2
Łotwa	23,7	7,6	-21,0	29,4	23,1	-4,3	-35,9	26,4
Malta	-4,2	-14,1	-21,9	7,1	5,6	3,7	-18,7	-6,6
Niderlandy	7,3	9,1	-19,3	21,1	9,0	5,4	-18,0	16,4
Niemcy	11,1	-0,2	-19,6	14,0	8,0	3,1	-16,4	18,7
Polska	15,7	11,8	-13,6	22,3	20,0	15,1	-23,8	22,3
Portugalia	6,0	-2,1	-17,3	15,4	5,8	4,6	-15,9	7,0
Rumunia	17,0	11,7	-9,1	24,6	41,7	8,9	-28,5	19,2
Słowacja	28,1	11,4	-16,4	18,9	22,6	11,2	-18,6	18,3
Słowenia	20,3	3,8	-17,7	20,4	13,6	5,7	-24,9	14,3
Szwecja	6,4	-0,6	-26,7	24,7	12,2	-0,3	-26,1	28,5
Węgry	15,8	4,9	-18,8	18,7	10,7	4,3	-24,3	17,6
Wielka Brytania	-17,3	-4,2	21,7	18,2	-9,8	-7,9	-20,1	19,2
Włochy	9,4	-2,2	-22,6	14,9	6,2	-3,1	-18,1	17,3

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Eurostat: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm>, marzec 2012.

⁶ Brak dostępnych danych spowodował ograniczenie analizy do okresu 2007-2010.

W 2009 r. można zauważyć załamanie się wymiany handlowej we wszystkich krajach Unii Europejskiej. Największy spadek eksportu uwidocznił się w krajach położonych w północnej części Europy: Finlandii, Szwecji, Estonii, Litwie i Łotwie. Obniżenie wartości wewnątrzspółnotowych dostaw przekroczyło przeciętny poziom UE-27, obok już powyżej wymienionych wystąpiło ono w sześciu państwach: Grecji, Włoszech, Wielkiej Brytanii, Austrii, na Cyprze, Malcie. W ostatnim kraju w latach 2007-2009 wartość eksportu towarów do pozostałych państw członkowskich wykazywała ujemne tempo wzrostu. W ośmiu państwach członkowskich Unii (Niemczech, Irlandii, Włoszech, Portugalii, Finlandii, Szwecji, Wielkiej Brytanii i na Malcie) spadek wartości eksportu pojawił się już w 2008 r. (tab. 3). W przypadku Irlandii relatywnie niewielki spadek tempa wzrostu eksportu wynikał ze specyficznej struktury towarowej. Jest to kraj, który specjalizuje się głównie w sprzedaży farmaceutyków, charakteryzujących się niską elastycznością popytu⁷.

Najmniej odporny na recesję gospodarczą okazał się import do większości krajów Europy Środkowowschodniej (z wyjątkiem Słowacji) i krajów skandynawskich. Spadek wewnątrzspółnotowego nabycia towarów można było także zauważyć w prawie co trzecim państwie członkowskim Unii już 2008 r., a w przypadku dwóch krajów – Malty i Grecji – ujemne tempo wzrostu importu odnotowano w 2010 r. (tab. 3).

Zróznicowana sytuacja krajów członkowskich Unii Europejskiej wobec globalnej recesji gospodarczej pozwala na podjęcie próby ich pogrupowania, uwzględniając ich udział w wewnątrzunijnej wymianie towarowej i saldo bilansu handlowego w stosunku do PKB. W tym celu wykorzystano jedną z taksonomicznych metod grupowania hierarchicznego⁸.

W całym analizowanym okresie Niemcy stanowiły oddzielną wyodrębnioną grupę, będąc największym eksporterem i importerem towarów wśród wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej (ich udział wynosił około 1/5 wewnątrzspółnotowej wymiany handlowej ogółem) i odnotowując nadwyżkę w bilansie handlowym. Podobnie jednoelementową grupę stanowiło Królestwo Niderlandów. Państwa, w których wystąpiło największe załamanie obrotów handlowych i mające nieznaczny udział w wymianie towarowej, zostały zakwalifikowane do jednej grupy (Bułgaria, Estonia, Grecja, Łotwa, Portugalia i Rumunia). Ponadto tę grupę krajów charakteryzował wysoki deficyt bilansu handlowego. W analizowanym okresie prawie nie zmieniała się grupa utworzona przez Czechy, Irlandię, Węgry i Słowację. Cechowała ją niewielka nadwyżka eksportu nad importem, a w niektórych krajach wartość nabycia przekraczająca wielkość dostaw i udział w handlu unijnym na po-

⁷ J. Kuśpit, P. Pasierbiak, wyd. cyt., s. 70.

⁸ W tym celu zastosowano metodę Warda. Zakłada ona, że każdy element dyskryminowanego zbioru stanowi początkowo odrębną klasę. W dalszym etapie następuje sukcesywne zmniejszanie klas i łączenie ich w grupy. Szerzej na ten temat: T. Grabiński, S. Wydymus, A. Zeliaś, *Metody doboru zmiennych w modelach ekonometrycznych*, PWN, Warszawa 1982, s. 145; E. Nowak, *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa 1990, s. 80-81.

ziomie około 2%. Polska zaklasyfikowana była do grupy państw o udziale nieprzekraczającym 3% obrotów handlowych ogółem i niewielkim deficycie handlowym, względnie nieznacznej nadwyżce eksportu nad importem. Przeprowadzona analiza potwierdza istniejące zróżnicowanie wśród krajów członkowskich tworzących Unię Europejską. Ponadto wykazała, że globalny kryzys finansowy spowodował zmiany w wewnątrzspółnotowej wymianie handlowej.

Tabela 4. Podobieństwo wymiany handlowej towarami krajów Unii Europejskiej w latach 2007-2010

2007	2008
Grupa 1: {Belgia, Hiszpania, Włochy, Wielka Brytania}	Grupa 1: {Belgia, Hiszpania, Włochy, Wielka Brytania}
Grupa 2: {Bułgaria, Grecja, Litwa, Portugalia, Rumunia}	Grupa 2: {Bułgaria, Czechy, Irlandia, Węgry, Słowacja}
Grupa 3: {Czechy, Irlandia, Węgry, Słowacja}	Grupa 3: {Dania, Luksemburg, Austria, Polska, Finlandia, Szwecja}
Grupa 4: {Dania, Luksemburg, Austria, Polska, Słowenia, Finlandia, Szwecja}	Grupa 4: {Niemcy}
Grupa 5: {Niemcy}	Grupa 5: {Estonia, Grecja, Łotwa, Litwa, Portugalia, Rumunia, Słowenia}
Grupa 6: {Estonia, Cypr, Łotwa, Malta}	Grupa 6: {Francja}
Grupa 7: {Francja}	Grupa 7: {Cypr, Malta}
Grupa 8: {Niderlandy}	Grupa 8: {Niderlandy}
2009	2010
Grupa 1: {Belgia, Hiszpania, Francja, Włochy, Wielka Brytania}	Grupa 1: {Belgia, Francja, Włochy, Wielka Brytania}
Grupa 2: {Bułgaria, Estonia, Grecja, Łotwa, Portugalia, Rumunia}	Grupa 2: {Bułgaria, Estonia, Grecja, Łotwa, Portugalia, Rumunia}
Grupa 3: {Czechy, Irlandia, Węgry, Słowacja}	Grupa 3: {Czechy, Irlandia, Węgry, Słowacja}
Grupa 4: {Dania, Litwa, Luksemburg, Austria, Polska, Słowenia, Finlandia, Szwecja}	Grupa 4: {Dania, Litwa, Luksemburg, Słowenia, Finlandia}
Grupa 5: {Niemcy}	Grupa 5: {Niemcy}
Grupa 6: {Cypr}	Grupa 6: {Hiszpania, Austria, Polska, Szwecja}
Grupa 7: {Malta}	Grupa 7: {Cypr, Malta}
Grupa 8: {Niderlandy}	Grupa 8: {Niderlandy}

Źródło: obliczenia i opracowanie własne na podstawie danych Eurostat: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm>, marzec 2012.

Recesja gospodarcza w krajach członkowskich Unii Europejskiej, odgrywających istotną rolę w globalnej wymianie handlowej, spowodowała istotne zmiany nie tylko w wewnątrzspółnotowej wymianie handlowej, ale także w handlu z krajami trzecimi.

5. Wpływ globalnego kryzysu gospodarczego na wymianę Unii Europejskiej z głównymi partnerami handlowymi

Główne skutki globalnej recesji gospodarczej dla wymiany handlowej z krajami trzecimi zostaną przedstawione na podstawie analizy handlu Unii Europejskiej z dziesięcioma największymi partnerami handlowymi.

Tabela 5. Udział największych partnerów handlowych Unii Europejskiej w wymianie handlowej z krajami trzecimi w latach 2007-2011 (w %)

Wyszczególnienie	Udział najważniejszych partnerów w eksporcie z Unii Europejskiej					Udział najważniejszych partnerów w imporcie do Unii Europejskiej				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
USA	23,2	20,9	18,9	18,7	18,0	13,0	12,1	11,5	13,2	11,3
Chiny	5,8	6,0	7,5	8,4	8,9	16,2	15,8	17,7	18,7	17,3
Rosja	7,2	8,0	6,0	6,4	7,1	10,1	11,4	9,7	10,6	11,8
Szwajcaria	7,5	7,5	8,1	7,8	7,9	5,3	5,1	6,1	5,5	5,4
Norwegia	3,5	3,3	3,4	3,1	3,0	5,3	6,1	5,7	5,3	5,6
Turcja	4,2	4,1	4,0	4,5	4,7	3,3	2,9	3,0	2,8	2,8
Japonia	3,5	3,2	3,3	3,2	3,2	5,5	4,8	4,7	4,4	4,0
Indie	2,4	2,4	2,5	2,6	2,6	1,9	1,9	2,1	2,2	2,3
Brazylia	1,7	2,0	2,0	2,3	2,3	2,3	2,3	2,1	2,2	2,2
Korea Południowa	2,0	1,9	2,0	2,1	2,1	2,9	2,5	2,7	2,6	2,1
Łącznie	61,0	59,3	57,7	59,1	59,8	65,8	64,9	65,3	67,5	64,8

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie danych Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, marzec 2012.

Udział wymiany handlowej Unii Europejskiej z najważniejszymi partnerami handlowymi kształtował się przeciętnie w granicach 60% eksportu ogółem, przy czym najniższy ich udział uwidocznił się w 2009 r. W imporcie do Unii Europejskiej średnia wyniosła ponad 65% wartości towarów przywożonych z zagranicy (tab. 5). W analizowanym okresie można zauważyć zmiany udziałów poszczególnych krajów, wśród których znalazły się zarówno państwa wysoko rozwinięte (Stany Zjednoczone, Japonia, Szwajcaria, Norwegia), jak i kraje BRIC oraz Korea Południowa – będące gospodarkami wschodzącymi. Z wyjątkiem Szwajcarii i Norwegii, pozostałe państwa wchodzi wraz z Unią Europejską w skład grupy G-20, prowadzącej prace nad zapewnieniem stabilności w gospodarce globalnej i utrzymaniem otwartości gospodarek, co w okresie globalnego kryzysu finansowego jest tematem niezwykle istotnym⁹. Ponadto państwa, które są najważniejszymi partnerami Unii Europej-

⁹ J. Rosa, *Rola G-20 w procesach globalizacji ekonomicznej*, [w:] *Globalizacja i integracja regionalna a wzrost gospodarczy*, red. S.I. Bukowski, CeDeWu.pl, Warszawa 2010, s. 49-53.

skiej, odgrywają istotną rolę w globalnej wymianie handlowej, dlatego też, z jednej strony, negatywne skutki kryzysu finansowego zapoczątkowanego w USA pojawiły się na rynku unijnym, z drugiej zaś, kraje takie jak np. grupa BRIC wprowadziły do polityki handlowej instrumenty protekcyjne, chroniące ich gospodarki¹⁰. Należy nadmienić, że Unia Europejska w okresie trwania globalnej recesji gospodarczej wprowadziła najwięcej środków dyskryminacyjnych w dostępie do swojego rynku, chociaż stosowane instrumenty polityki handlowej nie tylko wpłynęły bezpośrednio na warunki przepływu towarów, ale także chroniły sektory gospodarki¹¹.

Tabela 6. Zmiany tempa wzrostu eksportu i importu Unii Europejskiej z najważniejszymi partnerami handlowymi w latach 2007-2011 (w %)

Wyszczególnienie	Tempo wzrostu w eksporcie z Unii Europejskiej					Tempo wzrostu w imporcie do Unii Europejskiej				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
USA	6,5	-3,7	-4,5	-17,0	17,9	7,4	-0,8	3,1	-11,3	7,0
Chiny	12,5	9,0	5,2	37,6	20,3	19,3	6,5	-13,6	31,9	3,4
Rosja	23,1	17,7	-37,4	31,3	25,9	2,9	22,9	-33,9	36,0	23,8
Szwajcaria	5,5	5,6	-9,6	19,0	15,7	7,0	4,2	-7,9	13,0	9,6
Norwegia	12,9	0,5	-14,2	11,8	11,1	-3,3	25,2	-28,3	15,5	17,7
Turcja	5,2	2,7	-18,5	38,9	18,5	12,7	-2,3	-21,2	16,9	12,4
Japonia	-2,6	-3,4	-14,8	22,1	11,7	1,1	-4,3	-24,0	15,3	2,5
Indie	19,6	7,1	-12,3	26,9	16,2	17,6	11,1	-13,8	30,6	18,1
Brazylia	19,8	23,7	-18,0	45,5	13,8	19,4	9,4	-28,4	27,9	16
Korea Południowa	8,1	3,2	-15,3	29,4	16,0	1,3	-4,4	-18,4	21,6	-8,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, marzec 2012.

Analizując zmiany tempa wzrostu eksportu, można stwierdzić, że z wyjątkiem Chin, we wszystkich pozostałych krajach będących najważniejszymi partnerami Unii Europejskiej wystąpiło załamanie eksportu w 2009 r. Gospodarka Chin jako jedyne duże kraje była w stanie utrzymać wzrost importu¹². Na uwagę zasługuje przypadek Japonii, która odnotowała spadek wartości eksportu w latach 2007-2009. Największe załamanie eksportu wystąpiło w przypadku eksportu z Unii Europejskiej do Federacji Rosyjskiej. Unijny eksport do Stanów Zjednoczonych zmniejszył swoją wartość w latach 2008-2009, ale także w kolejnym roku (tab. 6).

¹⁰ S.J. Evenett, *Trade Tension Mount: The 10th GTA Report*, CEPR, London 2011, s. 2-4.

¹¹ Tamże, s. 30.

¹² M. Burżacka, *Znaczenie Chin w gospodarce światowej*, [w:] *Wzrost gospodarczy i finanse międzynarodowe*, red. S.I. Bukowski, J. Misala, CeDeWu.pl, Warszawa 2011, s. 107.

Przywóz towarów z Turcji, Japonii i Korei Południowej do Unii Europejskiej wykazywał tendencję malejącą w latach 2008-2009. Najgłębsze załamanie importu do krajów Unii Europejskiej wystąpiło w 2009 r. w przypadku Rosji i Norwegii, spowodowane ono było znacznym obniżeniem się cen surowców energetycznych. Import ze Stanów Zjednoczonych do Unii Europejskiej wykazywał tendencję malejącą w 2008 i 2010 r. (tab. 6).

Przeprowadzona analiza wymiany handlowej Unii Europejskiej z najważniejszymi partnerami potwierdziła wcześniej postawioną tezę o wpływie silnych powiązań handlowych pomiędzy krajami, czyniąc z nich mechanizm przenoszenia negatywnych skutków kryzysu do gospodarek, powodując ograniczenie możliwości eksportu, a w konsekwencji osłabiając ich popyt i pogarszając sytuację gospodarczą na rynkach wewnętrznych.

6. Podsumowanie

Unia Europejska, stanowiąc gospodarkę cechującą się wysokim stopniem otwartości, szczególnie silnie odczuła skutki światowego kryzysu gospodarczego.

Wymiana handlowa Unii Europejskiej, zarówno w ramach jednolitego rynku, jak i jej eksport oraz import towarów, obniżyła się dla większości krajów w tym samym czasie.

Współzależności finansowe, kapitałowe i produkcyjne, a także technologie informacyjne, umożliwiające szybkie reagowanie na zachodzące zmiany w powiązanych ze sobą organizacjach, stały się więc mechanizmem transmisji globalnej recesji gospodarczej do najbardziej odległych krajów. Spadek eksportu można w konsekwencji traktować jako jedną z głównych przyczyn załamania na rynku Unii Europejskiej. Należy jednak mieć na uwadze, że procesy zachodzące w gospodarce globalnej, której podmiotem jest Unia Europejska, decydują o jej możliwościach rozwojowych.

Przeprowadzona analiza została ograniczona do przedstawienia jedynie podstawowych zmian w wymianie handlowej, jakie zaszły w okresie globalnego kryzysu w Unii Europejskiej.

Literatura

- Burżacka M., *Znaczenie Chin w gospodarce światowej*, [w:] *Wzrost gospodarczy i finanse międzynarodowe*, red. S.I. Bukowski, J. Misala, CeDeWu.pl, Warszawa 2011.
- Dobrzański P., *Transmisja kryzysu amerykańskiego na gospodarki europejskie*, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl /Content/35547/009.pdf>.
- Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences, and Responses*, „European Economy” 2009, no. 7, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications /publication15887_en.pdf.
- Evenett S.J., *Trade Tension Mount: The 10th GTA Report*, CEPR, London 2011.

- Grabiński T., Wydymus S., Zeliaś A., *Metody doboru zmiennych w modelach ekonometrycznych*, PWN, Warszawa 1982.
- Kuśpit J., Pasierbiak P., *Wpływ kryzysu na popyt wewnętrzny i handel zagraniczny*, [w:] *Gospodarka i polityka makroekonomiczna strefy Euro w latach 2008-2010. Skutki kryzysu u słabości zarządzania*, red. B. Mucha-Leszko, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011.
- Misala J., *Wymiana międzynarodowa i gospodarka światowa. Teorie i mechanizmy funkcjonowania*, SGH, Warszawa 2005.
- Misala J. (red.), *Makroekonomia gospodarki otwartej*, Wyd. Politechniki Radomskiej, Radom 2006.
- Nowak E., *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa 1990.
- Rosa J., *Rola G-20 w procesach globalizacji ekonomicznej*, [w:] *Globalizacja i integracja regionalna a wzrost gospodarczy*, red. S.I. Bukowski, CeDeWu.pl, Warszawa 2010.
- Rynarzewski T., Zielińska-Głębocka A., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze. Teoria wymiany i polityki handlu międzynarodowego*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006.

Źródła internetowe

EUROSTAT, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

International Trade Statistics 2011, WTO, Geneva 2011, <http://www.wto.org>.

EUROPEAN UNION TRADE AND GLOBAL FINANCIAL CRISIS

Summary: The financial crisis that began in the United States, affected the economy of the European Union countries and had an impact on the international trade. The aim of this paper is to examine the changes in European Union trade during the global economic recession. The paper starts by reviewing the transmission of the financial crisis on international trade. Then the impact of the global recession on intra and extra European Union trade is analysed.

Keywords: European Union, financial crisis, international trade.